

Når hele akademiske tradisjoner dør ut blir nekrologer spesielt viktige.

Nekrologiavdelingen

Erik S. Reinert
KRON OG MYNT

Robert Heilbroner (1919–2005) er kjent som forfatteren av *The Worldly Philosophers*, verdens mest solgte bok i økonomisk idéhistorie med nesten 4 millioner eksemplarer. Et par år før han gikk bort spiste vi lunsj sammen i New York. Heilbroner var da opptatt av å fortelle at han noen dager i forveien var blitt invitert ut til lunsj av en sjarmerende ung mann fra The New York Times. De to hadde hatt en svært hyggelig konversasjon, så hyggelig at Heilbroner dagen etter kom på noe mer han gjerne ville fortelle, og derfor ringte til avisen og spurte etter journalisten. «Han jobber i nekrologiavdelingen», sa sentralborddamen, «et lite øyeblikk».

Noen dager senere var Heilbroner ennå ikke helt kommet over overraskelsen. En annen amerikansk kjendis, Ann Landers – USAs Klara Klok gjennom flere generasjoner – skriver i sin biografi hvorledes hun korrekturet leste sin egen nekrolog med den begrunnelse at man da kunne luke ut såpass at ettermålet ikke ble direkte feil.

Uansett hva man måtte mene om hvordan nekrologer bør lages, fikk vi nylig oppleve en nekrolog som skiller seg ut fordi den også er en nekrolog over en økonomisk tradisjon. En tradisjon som en gang var den dominerende, men nå er i ferd med å dø ut. John Kenneth Galbraith, som gikk bort 29. april i en alder av 97 år, var på mange måter den siste institusjonelle økonom av den gamle skolen; økonomer som ikke betraktet økonomi filtrert gjennom matematiske briller, men isteden kommuniserte i krystallklar tekst. Denne metoden hadde den fordel at man også langt bedre får med seg kvalitative fenomener som først senere gir kvantitative utslag. Det er nettopp den type økonomer, *worldly philosophers*, som Robert Heilbroner i siste utgave av sin bok advarer oss om at er i ferd med å dø ut.

Den institusjonelle økonomiske tradisjonen startet rundt forrige århundreskifte med Thorstein Veblen, en amerikansk økonom med foreldre fra Valdres. På mange måter ble den en amerikansk videreføring av den kontinentaleuropeiske – i motsetning til den engelske – økonomiske tradisjonen. Typisk for denne tradisjonen er at mennesket og dets

ILLUSTRASJON: KNUT LØVÅS KNUGUNN@ONLINE.NO

behov, *Der Mensch und seine Bedürfnisse*, står i sentrum. Mens den engelske teorien setter bytte og byttehandel i sentrum, har den kontinentale teorien i langt større grad mennesket som et produserende åndsvesen for øyet. I den byttefokuserede standardteorien ble mennesket til slutt redusert til en skarve produksjonsfaktor i likevektens tje-neste.

Sammenligner vi John Kenneth Galbraiths analyse av amerikansk landbruk under depresjonen i 1930-årene med analysen fra Andrew Bernstein, en amerikaner som nylig ble gjort kjent her hjemme av Civita – Senter for næringsliv og samfunn, ser vi hvordan disse to ulike tilnæringsformene skaper to ulike analyser. Galbraith forteller oss hvor forskjellig krisen i 30-årene slo ut i industri og i landbruk. I industrien skapte krisen arbeidsløshet, mens de som beholdt jobben beholdt lønnen. I landbruket falt prisene raskt med 70 prosent i forhold til prisene på industriprodukter, og skapte en langt mer dyptgående krise, med konkurser, tvangsauksjoner, og hærer av hjemløse bønder på vandring. Regjeringen grep inn for å holde landbruksprisene oppe for å forhindre sult. Andrew Bernstein mener i sitt *Capitalist Manifesto* at krisen i 1930-årene først ble skapt av regjeringen, som siden gjorde krisen verre fordi den «kunstig forsøkte å holde prisene oppe når de mest av alt trengte å

falle». Dersom mennesket hadde vært en hvilken som helst annen produksjonsfaktor ville Bernstein hatt rett. Galbraith og hans kolleger «feilpriset» imidlertid landbruksprodukter og gjorde det dermed mulig for amerikanske bønder å overleve. «Getting the prices wrong» har også vært starten på de fleste lands utviklingsprosesser. Dette er nå forbudt av Washington-insitusjonene, som har satt likevekten i sentrum istedenfor menneskene.

Galbraith taklet på en beundringsverdig måte viktige problemkomplekser som standardteorien har en tendens til å forutsette vekk, slik som makt, fattigdom og systemkriser. Hans stil gjorde at bøkene også ble bestsel-lere; som Ibsens er hans bøker fulle av det som senere ble sitat-er. Folk flest trodde Harvard-økonomen Galbraith populariser-te og forklarte økonomifaget for dem. Det var en misforståelse. I virkeligheten var han en brennende talsmann for et helt annet økonomifag.

Dagens mediebilde er preget av stor etterspørsel etter opp- og ned-økonomer: renten skal opp eller dollaren skal ned. Vi savner gode kvalitative analyser og store linjer. Galbraith hadde ikke mye til overs for opp- og ned-økonome-ne: «Det eneste resultat av økonomiske prognoser er at de får astrologi til å se respektabelt ut» sa han en gang. Økonomifa-

gets stille metodestrind etter 1950 brakte ham fra å være i flertall, han var formann i American Economic Association, til å være del av et lite mindretall. Dette preget også nekrologene. I Financial Times ble hans bortgang omtalt på første side, med uttrykket 'polemiker'. New York Times var langt mer respektfull, og omtalte *The Affluent Society* som «et av de sjeldne verker som tvinger en nasjon til å ta opp sine egne verdier til ny vurdering». I England førte Galbraiths bortgang til noe så uvanlig som en nekrologi-debatt. *The Guardian* anså det som sin plikt å rette på hans ettermæle etter noen sleivete bemerkninger fra økonomer som burde visst bedre.

Galbraiths kvalitative forståelse av verden gjorde både ham og hele den antroposentriske tradisjonen han representerte – der markedet er et verktøy, ikke et mål – dypt skeptisk til den *conventional wisdom* som kommer fra standardøkonomenes modeller. Fra et europeisk synspunkt representerte også Galbraith på et vis alt det positive ved USA, det George W. Bush og hans allierte nå forsøker å bryte ned. Begge deler er hver for seg illustrasjon nok av hvilket alvorlig tap vi har lidd.

Økonomene Hilde Bojer, Peder Martin Lysestøl, Erik S. Reinert, Marianne Marthinsen og Heikki Holmås skriver på torsdager i Klassekampen. Radikalt økonominettverk finner du på www.okonominettverket.no

Erik S. Reinert, siviløkonom/sosialøkonom og seniorrådgiver i Norsk Institutt for Strategiske Studier (NORISS).

ESR@nifo.no